מדרש אגדה — בא

בא אל פרעה. מפני מה נאמר במכה זו בא אל פרעה, מה שלא נאמר בשאר המכות, אלא לך אל פרעה, וכאן כתיב בא, מלמד שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו וכשהיה רוצה לדבר עם משה היה מדבר עמו במצרים, וכשהיה פרעה יוצא ממצרים היה אומר לך אל פרעה, אבל במכה זו היה עומד במצרים, ולכך אמר לו בא אל פרעה: נטה (את) ידך על ארץ מצרים בארבה. ולמה ארבה, לפי ששמו [את] ישראל זורעים חטים ושעורים, לפיכך הביא עליהם ארבה ואכלו מה שזרעו להם ישראל, כיון שבא הארבה שמחו המצריים אמרו נקב ונשלק ונאכל ונמלא בהם את החביות, אמר להם הקב"ה במכה שהבאתי עליכם אתם שמחים, מיד ויהפוך ה' רוח ים חזק מאד וישא את הארבה וגו'. לא נשאר ארבה אחד וגו'. אפילו מה שבקדירות ומה שבחביות מלוחים, פרחו והלכו להם: וימש חשך. כפול ומכופל היה, אם היה המצרי עומד אינו יכול לישב, יושב אינו יכול לעמוד, רבוץ אינו יכול לזקוף. ולמה הביא עליהם חשך, לפי שהיו בישראל, רשעים גמורים, שהיו ממונים פטרונין מן המצריים, והיה להם שם גדול ועושר גדול, ולא היו רוצים לצאת ממצרים, אמר הקב"ה אם אני הביא עליהם מכה בפרהסיא וימותו, יאמרו המצרים כשם שהוא מכה אותנו כן מכה את ישראל, לכך הביא החשך, כדי שלא יראו המצריים מפלתם של אותם הרשעים: לא ראו איש את אחיו. הרי שלשה: ולא קמו איש מתחתיו. הרי ששה וביום שביעי כלתה המכה, והיו ישראל נכנסין לתוך בתיהם של מצרים, ורואים כל מה שיש להם, ובשעה שאמר להם הקב"ה ושאלה אשה משכנתה וגו', אמר משה רבונו של עולם אתה אומר שנשאל מהם כסף וזהב, והם אפילו תבן בעבור הלבנים אינם נותנים לנו, והיאך יתנו לנו: ד"א אמר לו הקב"ה ונתתי את חן העם בעיני מצרים, יהיו ישראלים הולכים אצל המצרים ואומרים להם השאילונו כלי כסף וכלי זהב, והמצריים אומרים להם אין לנו, והוא אומר אני יודע שיש לך, והוא נתון במקום פלוני, ואני ראיתי אותו, ואילו הייתי רוצה ליקח אותו הייתי לוקח כשהיית אסור בימי החשך, וכשהי' שומע המצרי זאת היה מלוה לו, לקיים מה שנאמר ונתתי את חן העם (שמות ג כא):

ויאמר משה גו' כחצת וגו'. ומפני מה אמר משה כחצות וכי היה ספיקא ביד משה, אלא כך אמר משה אם אומר בחצות, החרטומים אינם יכולים לכוין את השעה, ויאמרו אצטגניני פרעה משה בדאי הוא, לפיכך אמר כחצות: ומת כל בכור וגו'. כששמעו כל הבכורות כך, נתכנסו אצל אביהם, אמרו להם כל מה שאמר משה בא עלינו, עתה אין אתם מבקשים שנחיה, בואו ונוציא את העבריים מבינותינו וילכו להם, והם משיבים אותם ואומרים אפילו כלנו מתים אין אנו משלחים אותם, מה עשו הבכורים נכנסו בפלטורין של פרעה והיו צווחין ומקלסין לפרעה, ואומרין לו בבקשה ממך יצאו העם הזה שלא יבא עלינו רעה ועליך ואנו מתים אמר למשרתיו צאו והכום וקפחו שוקים שלהם אני אומר או נפשי תצא או נפשותיהם של עבריים, ואתם אומרים הוציאו אותם, מה עשו

הבכורות נטל כל אחד ואחד חרבו והרגו את אבותיהם, מיד נגלה עליהם הקב"ה, וזהו שנאמר למכה מצרים בבכוריהם (תהלים קלו י), ולא נאמר למכה בכורי מצרים:

החדש הזה. חדוש זה לכם, שמיום שנברא העולם לא חיבבתי אומה ולקחתי גוי מקרב גוי, אלא לכם אני מחדש, הדא היא דכתיב החדש הזה לכם: ד"א החדש הזה לכם. חשבונן של חדשים. שמיום שבראתי את עולמי הייתי מחשב חדשים ומעבר עוברים, מיכן ואילך מסור בידכם ואין אתם מסורים בידו: ד"א החדש הזה לכם. לכם ולא מאדם הראשון: ראש חדשים. אמור להם בחדש הה אתם נגאלים: ויקחו להם. שתהא הלקיחה לשמה: שה לבית. מלמד שאדם מביא שה ושוחט על ידי בנו ובתו הקטנים בין מדעתם בין שלא מדעתם: ואם ימעט הבית. כלומר מהיות לשה, משעה שהוא חייב להם רשות למנות עליו, וכן לענין משיכה: ושחטו אותו כל קהל וגו'. מיכן שנשחט הפסח בשלש כתות, קהל ועדה וישראל: אל תאכלו ממנו נא. פסח של מצרים אין אתה אוכל, פסח של דירות אתה אוכל: ולא תותירו וגו'. בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו: משכו וקחו לכם. משכו ידיכם מע"ז ואח"כ ושחטו הפסח: ויהי בחצי הלילה. שנתחלקה הלילה מאיליה: מבכר פרעה. שהיה (בנו) בכור: עד בכור השבי. אף השבויים שהיו בשעבודם, וכי אם מצריים חטאו השבויים מה חטאו, אלא שהיו אומרים יהו בשעבודנו ולא יצאו, לפיכך עד בכור השבי, וכל שכן בכור השפחה אשר אחר הרחים, בשביל מה, בשביל בכור השפחה שהיו משעבדים בהם, וכל שכן בכור בהמה, ולמה בכור בהמה, שהיו להם אלוה, שנאמר הן נזבח את תועבת מצרים וגו' (שמות ח כב): ד"א למה בכור השבי, אמר הקב"ה אם הפורענות בא על מצרים לבדם, אותם הרשעים השבויים יאמרו אלהותינו נתעוררו עכשו ותבעו דיוקנו שלנו: ויקם פרעה לילה. שהיה חשוך כלילה: הוא וכל עבדיו. הוא חשוך וכל עבדיו חשוכים: כי אין בית וגו'. כיצד והלא לא מתו אלא הבכורות, הא כיצד, מצרי נשא חמש נשים, והיה לו חמש בנים, והיו בכורי אמם, וכן אשה שבאו אליה חמשה אנשים והיתה יולדת חמשה בנים, והיו בכורי אביהם: ויקרא למשה ולאהרן. היה הולך בלילה ומחזר בשווקים, ואומר היכן משה שרוי, ובני ישראל משחקין בו, ואומרים כאן, כיון שמצאם אמר להם קומו צאו מתוך עמי, צאו לשלום, לכו לשלום, אמר לו משה רשע וכי גנבים אנו שנצא בלילה, כך צוה לנו הקב"ה, ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר, אמר לו פרעה בבקשה ממך קומו צאו מתוך עמי, הרי אתם בני חורין, עד עכשיו הייתם עבדים לי ורדיתי בכם, מיכן ואילך אתם עבדי ה': ולכו עבדו את ה'. אמר לו משה אמור דבר זה שני פעמים, והשמיע הקב"ה את הקול בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים [יום], שהוא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, מיד ותחזק מצרים וגו (פסוק לג): ד"א כחצות הלילה אני יוצא. אני נכנס מיבעי ליה, אלא הכי אמר הקב"ה אני יוצא מחובתי שהבטחתי לאברהם אביכם, בעת שרדף אחר המלכים, שנאמר ויחלק עליהם לילה וגו' (בראשית יד טו), ואמר אברהם אבינו אותה חצי לילה מדוע אין אתה נותנה לי אמר לו הקב"ה צריך אני אותה לבניך, שעתיד אני לעשות בה גאולה, וזו היא יציאת מצרים, ולכך אמר אני יוצא מחובתי: